

Saugomų teritorijų edukacinių programų analizė ir jų panaudojimo galimybės neformaliajam ugdymui

Asta Klimienė¹, Ramutis Klimas²

¹ Šiaulių universitetas, Edukologijos fakultetas, Ugdymo sistemų katedra, P. Višinskio g. 25, 77156 Šiauliai, astakl3g@gmail.com

² Šiaulių universitetas, Edukologijos fakultetas, Ugdymo sistemų katedra, P. Višinskio g. 25, 77156 Šiauliai, btmc@cr.su.lt

Anotacija. Saugomų teritorijų edukacinė veikla – neformalusis švietimas – viena iš švietimo sudedamųjų dalių. Tačiau, tyrimo duomenimis, pastaruoju metu tiek mokinių, tiek visuomenės domėjimasis gamtamoksliniu ugdymu yra sumažėjęs: net 29 proc. respondentų nėra lankęsi saugomose teritorijose ir nesidomi ten organizuojamomis edukacinėmis veiklomis. Išanalizavus saugomų teritorijų siūlomas edukacines veiklas bei respondentų atsiliepimus, pastebima, kad Lietuvoje populiariausia edukacinė veikla yra ekskursija (51,3 proc.). Tik Kuršių nerijos nacionalinis parkas vykdo pažintinį edukacinį projektą su vietos mokykla, o Žemaitijos nacionaliniame parke yra Ekologinio ugdymo centras.

Esminiai žodžiai: *neformalusis ugdymas, edukacinės programos, saugomos teritorijos.*

Įvadas

Mokykloje žmogus įgyja didžiulę patirtį įsivainęs mokslo, technikos, meno pagrindus. Žmogų ugdo aplinka bei didelę reikšmę tam turi masinės informacijos priemonės: periodinė spauda, televizija, radijas. Raidai didelės įtakos turi ugdymas, kuris taip pat trunka visą gyvenimą (Gedvilienė, Zuzevičiūtė, 2007). Mokykla ir mokytojas vieni nepajėgūs išspręsti jiems keliamų uždavinių, todėl mokinys turi turėti galimybę papildomai plėtoti savo interesus, o tai gali padėti atlikti neformaliojo ugdymo institucijos. Bendradarbiavimas su neformaliojo ugdymo institucijomis leidžia įdomiai perteikti

informaciją. Derinant neformaliojo ugdymo edukologo, mokytojo ir ugdytinio veiklą galima pasiekti puikų ugdymo efektyvumo lygį (Jaruševičienė, Lazarevičienė, 2004). Neformalusis ugdymas sudėtingas, daugialypis edukacinis reiškinys, kuris šiandien įvairiai suprantamas bei nusakomas. Neformalusis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose kaip tik padeda atskleisti prigimtinius moksleivių gabumus, plėtoti kūrybines galias (Papildomojo ugdymo koncepcijos projektas, 2000). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) pažymima, kad organizuojant neformalųjį vaikų švietimą, sudarant sąlygas tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius, ugdomi aktyvūs visuomenės nariai. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (2013) teigiama, kad „Į neformalųjį švietimą menkai įtraukiami arba neįsitraukia muziejai, bibliotekos, kitos kultūros, meno įstaigos ir kiti potencialūs neformaliojo švietimo teikėjai, pernelyg menkas dėmesys kreipiamas į esamų ir potencialių neformaliojo švietimo teikėjų pedagoginę kvalifikaciją. Dalis jaunimo negali lankyti neformaliojo švietimo mokyklų dėl lėšų stokos“. Todėl Strategijoje nurodoma: „Turtinti mokymosi, praktinio taikymo aplinką mokyklose, plėsti neformaliojo švietimo mokyklų spektrą ir visų mokyklų veiklos įvairovę, ypač kultūrinės saviraiškos, lyderystės, kūrybingumo, verslumo, profesinių gebėjimų ugdymo galimybes, paramą savanorystės iniciatyvoms, kartu organizuojant reguliarią dialogą dėl plėtros prioritetų. Gilinti formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą bei tarpusavio papildomumą, diegti atvirus ir lanksčius mokymosi būdus, sukurti ir įgyvendinti neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų (kvalifikacijų) pripažinimo sistemą.“

Neformaliojo ugdymo svarba vaiko asmenybės raidai išryškinta ir Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012). Nors neformalusis ugdymas yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, mokymosi motyvaciją, tačiau, mokslinių tyrimų duomenimis (Šukytė, 2007; Vaitkevičius et al., 2008; Ruškus et al., 2009; Petronienė, Taljūnaitė, 2011; Pečiuliauskienė, 2012), Lietuvoje trūksta sisteminio požiūrio į neformalųjį ugdymą. Daugiausia tyrėjų dėmesio yra sutelkta į bendrąjį lavinimą ir ugdymo turinio kaitą, siekiamus rezultatus, mažai dėmesio skiriant neformaliojo ugdymo veiklai (Makarskaitė, 2002; Indrašienė, Merfeldaitė, 2012).

Neformaliojo ugdymo klausimai atsispindi daugumoje mokyklų veiklą reglamentuojančių dokumentų. Tai labai svarbi mokinių užimtumo sritis, suteikianti galimybes atsiskleisti jų gabumams, leidžianti pagilinti ir praktiškai panaudoti žinias, įgytas pamokų metu. Mokymasis netradicinėje aplinkoje gali padėti atrasti patrauklią veiklą, įgyti kiekvienam būtinų asmeninių, socialinių ir kultūrinių kompetencijų. Taigi, plačias galimybes visapusiškam vaiko ugdymui atveria neformalusis ugdymas: organizuojami įvairūs užklasiniai renginiai, šviečiamoji ir popamokinė veikla (Bitinas, 2000; Alifanovienė, 2003; Barkauskaitė, Rodzevičiūtė, 2004; Kvieskienė, 2007; Alifanovienė, Šapelytė, 2009). Iki šiol neformalusis ugdymas buvo tapatinimas su laisvalaikio, papildomu ugdymu. Kasmet viso pasaulio vyriausybės išleidžia daugybę pinigų iniciatyvoms, pastangoms remti, siekiant skatinti ir plėsti vaikų ir jaunimo kokybišką švietimą. Tuo tikslu yra užsakomi akademiniai tyrimai, rengiamos rekomendacijos ir pasiūlymai (Dargienė, 2007; Hampson, Shaw,

2007; *Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie aplinkos ministerijos 2008 m. ataskaita*, 2009; *Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba*, 2014). Daugėja dėmesio tiek pasaulio, tiek Lietuvos mokyklose vykdomam gamtamoksliniam ugdymui, nes palaipsniui išryškėja prieštaravimas tarp modernių technologijų kūrimo, jų spartaus pritaikymo praktikoje ir gamtos mokslų patrauklumas (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2007; *Gamtamokslinis ugdymas Europoje: nacionalinė politika, praktika ir tyrimai*, 2011; *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija*, 2012; Pečiuliauskienė, 2012). Ekologinės problemos jau tapo pasaulinės, todėl akivaizdu, kad būtinas sisteminis požiūris į mokinių visapusišką gamtamokslinį ugdymą. Kiekvienas mokinys, besimokantis mokykloje, be pagrindinių programų reikalaujamų dalykų gali papildomai lavintis pagal pasirinktą veiklos sritį, plėtoti savo gabumus, tenkinti pažintinius interesus ar saviraiškos poreikį. Pasitelkus neformalųjį ugdymą galima spręsti kai kurias saugomų teritorijų problemas. Gamtoje tinkamos sąlygos vesti gamtos pažinimo pamokas, supažindinti su pasaulinėmis problemomis: užterštumu, klimato kaita. Regioninių parkų, draustinių ir kitų saugomų teritorijų edukacinė veikla – neformalusis švietimas – viena iš švietimo sudedamųjų dalių. Jis ypač aktualus formuojant gamtamokslines ir gamtosaugines kompetencijas ir mokiniams, ir suaugusiesiems (Stanaitis, 2006; Klimienė et al., 2011; Madjar, Cohen-Malayev, 2013). Gamtamokslinių dalykų patrauklumo problema domisi švietimo politikai, tyrėjai, gamtamokslinių dalykų mokytojų rengėjai. Europos Komisijos studijoje „Gamtamokslinis ugdymas Europoje: nacionalinė politika, praktika ir tyrimai“ (2011) analizuojami gamtamokslinių dalykų patrauklumą skatinantys veiksniai, gvildinama įvairiose šalyse taikoma gamtamokslinių dalykų mokykloje mokymosi praktika. Gamtamokslinių dalykų patrauklumas suprantamas kaip besimokančiųjų teigiamas požiūris į juos. Atlikus studijos „Gamtamokslinis ugdymas Europoje: nacionalinė politika, praktika ir tyrimai“ (2011) analizę teigiamo požiūrio į gamtamokslinius dalykus aspektu, aptikta daug naujų jį lemiančių veiksnių. Juos galima klasifikuoti į išorinius ir vidinius. Išorinių veiksnių grupei galima priskirti mokyklų ir su gamtamoksliniais dalykais susijusių partnerių (mokslininkų, tyrimo ir technologijų centrų) bendradarbiavimą. Studijoje teigiama, kad jo formos įvairios: bendri mokinių ir mokslininkų gamtamoksliniai projektai, bendros programos, mokslinių tyrimų rezultatų sklaida mokyklose. Vidinių veiksnių grupei galime priskirti gamtamokslinių dalykų edukacinės praktikos tobulinimą taikant tarpdalykinę integraciją, tyrimais grindžiamą mokymąsi (Hirsikoski et al., 2000; Dargienė, 2007). Aplinkosauginis švietimas ir gyventojų informavimas Lietuvoje sulaukia vis daugiau dėmesio. Ypač daug dėmesio edukacinei veiklai skiria botanikos sodai, saugomos teritorijos ir pan. Saugomos teritorijos – visuomenės ugdymo bazė. Kiekviena pažintis su saugomomis teritorijomis turėtų būti ne tik pramoga, bet ir galimybė teikti žinias, auklėti ir mokyti jaunąją kartą. Žmogus, įgijęs aplinkos pažinimo ir meilės gamtai pagrindus, bus suinteresuotas ją išsaugoti. Taigi prioritetine saugomų teritorijų kryptimi išlieka šių teritorijų pritaikymas lankymui ir pažinimui (*Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas*, 2011; Brigadierius, 2014;

Edukacinės programos, 2014; Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2014). Bene svarbiausi ir daugiausia saugomų teritorijų ploto užima rezervatai, draustiniai ir nacionaliniai bei regioniniai parkai (*Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2014*). Tačiau pasigendama gilesnių mokslinių tyrimų apie edukacinių veiklų tinkamumą neformaliajam ugdymui, jų populiarumą ir patrauklumą saugomose teritorijose.

Tyrimo objektas – edukacinės programos saugomose teritorijose.

Straipsnio tikslas – analizuoti esamas edukacines saugomų teritorijų programas ir jų panaudojimo neformaliajame ugdyme galimybes.

Metodai. Tyrimas vykdytas 2013–2014 metais. Pirmame tyrimo etape atlikta atsitiktinai parinktų 15 saugomų teritorijų internetinėse svetainėse skelbiamų edukacinių programų situacijos apžvalga. Buvo analizuojama Kuršių nerijos, Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos ir Trakų istorinio nacionalinių parkų, Kurtuvėnų, Kauno marių, Gražutės, Nemuno deltos ir Žagarės regioninių parkų bei Tyrulių botaninio-zoologinio, Švendrės botaninio, Galvės ir Pyvesos hidrografinių, Novaraisčio ornitologinio draustinių viešai skelbiama reikiama informacija.

Kad tyrimo rezultatai būtų naudojami saugomose teritorijose tobulinant edukacines veiklas, antrame tyrimo etape pagal sukonstruotus klausimynus atlikta mokinių ir atsitiktinių asmenų anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti lankymosi tikslus bei edukacinių programų ypatumus. Anketas užpildė 226 respondentai: 104 Joniškio X gimnazijos mokiniai ir 122 atsitiktiniai asmenys. Mokiniai apklausti apsilankymo mokykloje metu, o atsitiktiniai asmenys pildė internete patalpintą anketą. Taigi mokiniai sudarė 46 proc., o internetinės apklausos dalyviai – 54 proc. visos generalinės tiriamųjų aibės. Daugiausia internetinėje apklausoje dalyvavusiųjų nurodė turintys aukštąjį išsilavinimą (30 proc.). Kiek mažiau – vidurinį (27 proc.), profesinį (22 proc.) ir aukštesnįjį (19 proc.) išsilavinimą. Mažiausia atsiliepusių asmenų buvo turinčių pagrindinį išsilavinimą (2 proc.). Siekiant užtikrinti tyrimo etiką, buvo laikomasi konfidencialumo principų.

Duomenų apdorojimas. Surinkti duomenys apdoroti SPSS 10.0 *for Windows* kompiuterine programa. Tyrimo metu buvo siekiama neperžengti 5 proc. leistiną statistinių sprendinių paklaidą.

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Pasitelkiant edukacines programas visuomenė supažindinama su tuo, kas padaro kiekvieną lankomą kraštą išskirtinį, įdomų dėl ko verta jį saugoti. Besikuriančios gamtos mokyklos ugdo gamtą mylinčias ir žingeidžias asmenybes, kurių rankose visos Lietuvos ir jos saugomų teritorijų ateitis. Šalies saugomų teritorijų sistema yra labai įvairialypė: 5 nacionaliniai ir 30 regioninių parkų, 396 draustiniai (*Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba, 2014*). Siūloma įvairių formų edukacinių programų: edukacinės kelionės, kultūrinės, meninės, pažintinės ar kitos edukacinės programos, tinkančios bet kokio amžiaus

asmenims (*Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie aplinkos ministerijos 2008 m. ataskaita*, 2009; Klimienė et al., 2011). Tačiau nagrinėjant siūlomas edukacines veiklas galima pastebėti, kad dažniausiai apsiribojama epizodiniais renginiais ir / ar sezoninėmis veiklomis. Nuosekliai rengiamų ir diegiamų edukacinių programų siūloma dažniausiai kartu su ekskursijomis ar ekspozicijose (Stanaitis, 2006; Hampson, Shaw, 2007; *Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie aplinkos ministerijos 2008 m. ataskaita*, 2009).

1 lentelė. Siūlomos edukacinės veiklos saugomose teritorijose

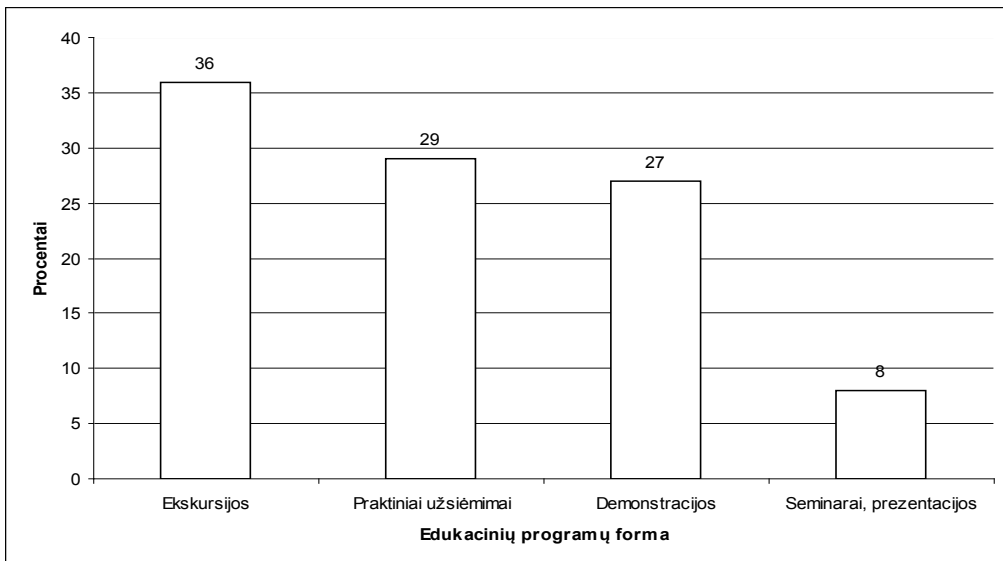
Edukacinės programos forma	Saugomos teritorijos statusas			Iš viso
	nacionaliniai parkai (N = 5)	regioniniai parkai (N = 5)	draustiniai (N = 5)	
Ekspozicijos	31	8	3	42
Aktyvi veikla (žygiai, takai, jodinėjimas žirgais, sportas ir pan.)	60	40	5	105
Renginiai	19	10	3	32
Ekspursijos, praktiniai užsiėmimai	7	22	2	31
Ugdymo centrai	1	1	0	2
Sutartys su ugdymo institucijomis	1	Nėra duomenų	Nėra duomenų	1
Rekreacinės paslaugos	57	20	4	81

Atsitiktinai pasirinktose saugomose teritorijose vykdomų edukacinių programų įvairovės palyginimas pateiktas 1 lentelėje. Atlikus atskirų nacionalinių parkų siūlomų edukacinių veiklų analizę, pastebima, kad ekspozicijų daugiausia turi Kuršių nerijos ir Žemaitijos nacionaliniai parkai (po 8). Tai paaiškinama tuo, kad šie regionai garsėja savo kultūriniais paminklais, juose išlikę nemažai paveldo objektų. Be to, Kuršių nerijos nacionalinis parkas yra įtrauktas į tarptautinių UNESCO bei RAMSAR konvencijų saugomų objektų sąrašą. Reikia pastebėti, kad vienintelis Kuršių nerijos nacionalinis parkas vykdo pažintinį edukacinį projektą su vietos mokykla, o Žemaitijos nacionaliniame parke yra Ekologinio ugdymo centras (Brigadierius, 2014). Iš regioninių parkų daugiausia edukacinių programų organizuoja Kauno marių regioninis parkas. Pažymėtina, kad silpniausiai edukacinė veikla vykdoma draustiniuose. Pastebėta, kad edukacinių programų įvairovė priklauso nuo regiono, kuriame šis įkurtas, nuo jame esančių augalijos, gyvūnijos ir gamtos paminklų gausumo ir svarbumo. Saugomų teritorijų prioritetas yra išsaugoti gamtos paveldą bei kartu pabrėžti savitumą, taigi ir edukacinės veiklos yra nukreiptos šia linkme. Tai siaurina galimybes taikyti edukacines programas kaip neformaliojo ugdymo formą. Be to, pastebimi ir kai kurie trūkumai: netinkamai pateikiama saugomų teritorijų informacija, vangiai bendradarbiaujama su ugdymo institucijomis, dėl to nėra pritraukiama pakankamai lankytojų.

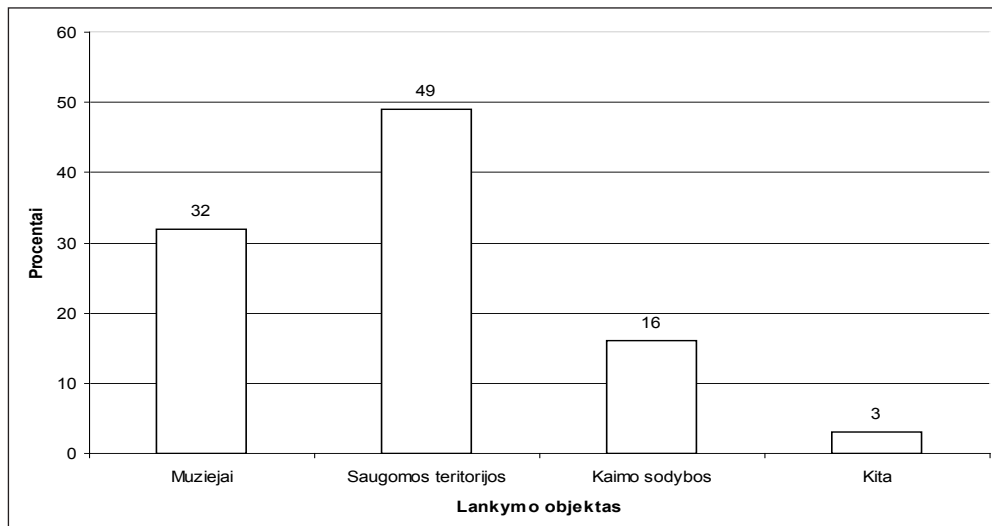
2 lentelė. Respondentų ($N = 226$) lankymosi saugomose teritorijose dažnumas ir tikslas

Lankymosi dažnumas saugomose teritorijose, proc.			Lankymosi tikslas, proc.		Ar norėtumėte sugrįžti, proc.	
nuolat	esant progai	niekada	ekskursija	edukacinė veikla	taip	ne
16,0	55,0	29,0	51,3	48,7	48,7	51,3

Analizuojant visų respondentų (2 lentelė) atsakymus apie lankymąsi saugomose teritorijose, išaiškėja, kad didžioji dauguma (55 proc.) jų lankosi tik esant progai su draugais ar keliaujant, kad daugiau sužinotų apie vietovę. Ir net 29 proc. nesilanko arba nesidomi. Iš lankiusiųjų 51,3 proc. užsisakė ekskursijas ir 48,7 proc. – edukacines veiklas. Tyrimo duomenimis, nustatytas patikimas teigiamas ryšys tarp lankančiųjų saugomas teritorijas ir užsisakiusiųjų ekskursijas, edukacines veiklas ($r = 0,253, p < 0,01$). Analizuojant atsakymus, tenka pastebėti, kad 36 proc. apklaustųjų edukacines programas tapatina su ekskursijomis ir jas užsisako ir 71 proc. liko jomis patenkinti ($p < 0,01$). Bet ne visas ekskursijas galima tapatinti su edukacinėmis veiklomis, nes daugelis jų atlieka tik supažindinimo funkciją. Be to, daugelį ekskursijų ir edukacinių veiklų veda gidai – biologas ar ekologas, neturintis pedagoginio išsilavinimo. Tai rodo ir apklausos rezultatai: net 51,3 proc. apklaustųjų sugrįžti į tas pačias vietas nenorėtų (2 lentelė). Saugomose teritorijose yra siūlomi ir seminarai, praktiniai užsiėmimai ar demonstracijos (1 pav.). Taigi reikėtų išskirti ekskursijas pagal jų pobūdį ir tikslus. Šiuo metu Lietuvoje populiariausias yra pažintinės ekskursijos. Tačiau daugelyje Europos šalių, taip pat ir Lietuvoje, pastaraisiais metais didėja edukacinių / mokomųjų ekskursijų poreikis.

1 pav. Patraukliausias edukacinių programų vedimo formos ($N = 226$)

2 pav. Dalyvavimo edukacinėje programoje vieta (N = 226)

Nors respondentai dažniausiai (49 proc.) lankosi saugomose teritorijose (2 pav.), pastebima, kad pastaraisiais metais daugiau edukacinių programų kuria ir siūlo muziejai bei kaimo turizmo sodybos.

Išvados

1. Pastaruoju metu tiek mokinių, tiek visuomenės domėjimasis gamtamoksliniu ugdymu yra sumažėjęs: net 29 proc. respondentų nėra lankęsi saugomose teritorijose ir nesidomi ten organizuojamomis edukacinėmis veiklomis.
2. Išanalizavus saugomų teritorijų siūlomas edukacines veiklas bei respondentų atsiliepimus, pastebima, kad pastaraisiais metais Lietuvoje populiariausia edukacinė veikla yra ekskursija (51,3 proc. apklaustųjų).
3. Tik vienintelis Kuršių nerijos nacionalinis parkas vykdo pažintinį edukacinį projektą su vietos mokykla, o Žemaitijos nacionaliniame parke yra ekologinio ugdymo centras.

Literatūra

- Alifanovienė, D. (2003). Teoriniai socioedukacinės veiklos modeliai. *Socialinis darbas*, 4, 41–48.
- Alifanovienė, D., Šapelytė, O. (2009). Nepilnamečių resocializacija vidutinę priežiūrą vykdančiose institucijose: pedagogų požiūris. *Socialinis ugdymas*, 20 (9), 84–98.

- Barkauskaitė, M., Rodzevičiūtė, E. (2004). Nenoro mokytis priežastys, mokinių ir mokytojų požiūriu. *Pedagogika*, 73, 89–93.
- Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
- Brigadierius, A. (vad. A. Klimienė). (2014). *Edukacinių programų įvairovė Lietuvos saugomose teritorijose. Bakalauro darbas* (p. 29–32). Šiauliai.
- Dargienė, R. (2007). Gamtos mokyklos Lietuvos saugomose teritorijose. In *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. XIII nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys* (p. 29–31). Šiauliai: Liucijus.
- Edukacinės programos*. (2014). Prieiga per internetą: <http://www.edukacinesprogramos.lt>.
- Gamtamokslinis ugdymas Europoje: nacionalinė politika, praktika ir tyrimai*. (2011). Prieiga per internetą: <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.
- Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija. Mokomoji knyga studentams* (p. 59–70). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Hampson, K., Shaw, B. (2007). Environmental Education Spring. In *Environmental education: the marine environment Pagham Harbour Local Nature Reserve* (pp. 10–12).
- Hirsikoski, A., Kokovkin, R., Plosila, R., Wejdmark, M., Vuorisalo, T. (2000). *Baltijos jūros regiono gamtos centrai ir ekologinis švietimas*. Prieiga per internetą: <http://www.bsreagle.net>.
- Indrašienė, V., Merfeldaitė, O. (2012). Neformaliojo ugdymo organizavimas vaikų socializacijos centruose. *Pedagogika*, 108, 104–110.
- Jaruševičienė, A., Lazarevičienė, V. (2004). Neformaliojo ugdymo institucijų edukacinių galimybių panaudojimas V–VI kl. pamokose „Gamta ir žmogus“. In *Gamtamokslinis ugdymas. X* (p. 16–19). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Klimienė, A., Paliulienė, R., Klimas, R. (2011). Saugomų teritorijų vaidmuo visuomenės neformaliajam ekologiniam švietimui. *Pedagogika*, 103, 99–102.
- Kvieskienė, G. (2007). *Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos pagrindinio ugdymo bendrosios programos. (2007). In *Gamtamokslinis ugdymas. Projektas*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas*. (2001). Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt>.
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. (2011). Prieiga per internetą: <http://www.sac.smm.lt>.
- Madjar, N., Cohen-Malayev, M. (2013). Youth movements as educational settings promoting personal development: Comparing motivation and identity formation in formal and non-formal education contexts. *International Journal of Educational Research*, 62, 162–174.
- Makarskaitė, R. (2002). *Papildomas ugdymas pradinėje mokykloje*. Vilnius.
- Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija* (2012-03-29 redakcija). Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/web/lt/>.
- Papildomojo ugdymo koncepcijos projektas. (2000). *Informacinis leidinys*, 99 (4).
- Pečiuliauskienė, P. (2012). Mokinių teigiamo požiūrio į gamtamokslinius dalykus formavimosi edukaciniai veiksniai. *Pedagogika*, 105, 32–39.
- Petronienė, O., Taljūnaitė, M. (2011). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys. *Filosofija. Sociologija*, 22 (4), 455–465.

- Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Stanišauskienė, V. (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- Stanaitis, A. (2006). *Natūralios gamtos išsaugojimas ir aplinkosauga – viena svarbiausių žmonijos išgyvenimo sąlygų*. Prieiga per internetą: <http://www.parkai.lt>.
- Šukytė, D. (2007). Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui darantys įtaką veiksniai. *Socialinis ugdymas*, 14 (3), 79–88.
- Vaitkevičius, J. V., Miliūnienė, L., Bakanovienė, T. (2008). Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 20 (4), 252–257.
- Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie aplinkos ministerijos 2008 m. ataskaita*. (2009). Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt>.
- Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*. (2013). Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt>.
- Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba*. (2014). Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt>.

The Analysis of Education Programmes of Protected Areas and Possibilities of Using Them in Nonformal Learning

Asta Klimienė¹, Ramutis Klimas²

¹ Šiauliai University, Faculty of Educology, Department of Educology Systems, P. Višinskio St. 25, LT-77156 Šiauliai, Lithuania, astakl3g@gmail.com

² Šiauliai University, Faculty of Educology, Department of Educology Systems, P. Višinskio St. 25, LT-77156 Šiauliai, Lithuania, btmc@cr.su.lt

Summary

The learning in non-traditional environment can help to identify attractive activities, gain for each necessary social, and cultural competency. Non-formal education can help solve many problems in protected areas. In mostly all protected areas in Lithuania are educational activities – and this is one of aim of this institutions and also one of the educational components. Recently, but both the pupils and the public interest in science education has decreased. The protected areas organized various educational activities but by the research data 29 % respondents are not visited protected areas and not interested in them. The analysis of proposed educational activities in protected areas and opinions of the respondents, it is noted that the most popular educational activity in Lithuania is the tour (51.3 %). But sometimes the tour is called education. Only the Curonian Spit National Park carried out a study educational project with a local school, and only in Samogitia (Žemaitija) National park is the eco-education center.

Keywords: *nonformal learning, education programme, protected area.*

Įteikta / Received 2014-08-15
Priimta / Accepted 2015-06-08